

"Επειτα ὁ μεταφραστὴς εἶνε δημιουργὸς καὶ θὰ δώσῃ πάντοτε τὴν σφραγίδα τοῦ ἰδιοῦ τοῦ πνεύματος μεταφράζοντας, εἴτε ἀνώτερο, εἴτε κατώτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ, ποιητῆ, ἐκτὸς ἂν, μεταφραστὴ καὶ ποιητῆ, καίποια συγγένεια πνευματικὴ, τοὺς κρατεῖ στὸ ἴδιο ἐπίπεδο.

*
* *

Καὶ ὅμως ὁ κ. Μαλακάσης εἶνε ἓνας ἄθρὸς μὰ πάρα πολὺ ἄθρὸς ποιητῆς. "Αλλως τε ς' τοὺς στίχους τοῦ αἰσθάνομαι τὸση ἀγάπη ὅταν μὲ τὴν συγκινητικὴ του φωνὴ μοῦ τοὺς ἀπαγγέλλει. Τί μ' ἐνδιαφέρει ἂν δὲν εἶνε ἐρωτευμένος μὲ τὸ ἀπόλυτον ὥραϊον καὶ ἂν ἡ μορφὴ τῆς ποιητῆς τοῦ εἶνε ὅπως μία ὥραϊα γυναῖκα μὲ ἄσχημη ψυχὴ; Ἐμένα μ' ἐνθουσιάζει τὸ ὄνειρο τοῦ, τοῦ νὰ γίνῃ ἓνας καλὸς τραγουδιστής. Κι' αὐτὴ τὴν δάφνη δὲν θὰ τολμοῦσε κανεὶς νὰ τοῦ τὴν ἀρνηθῇ.

Πέτρος Ζητουνιάτης

ΥΣΤ. Λυποῦμαι πού δὲν ἔχω καιρὸ καὶ χῶρο νὰ μιλήσω σήμερα γιὰ τοὺς «Κούρδους» τοῦ Γιάννη Καμπύση πού παίχτηκαν μὲ πολὺ ἐπιτυχίᾳ σ' τὴ «Ν. Σκηνή». Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ πολυκλαύστου ποιητῆ καὶ φίλου σ' τὸ ἐρχόμενο φύλλο πιστεύω νὰ μporέσω νὰ χαράξω τίς ἐντυπώσεις μου.

Π. Ζ.

→ ❖ ❖ ❖ ←

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ο ΖΑΝ ΜΩΡΕΑΣ ΚΑΙ Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

"Η α' ἱφιγένεια» τοῦ Ζάν Μωρεᾶς πού παραστάθηκε τὸν περασμένο Αὐγούστο ς' τὸ Ἀρχαῖο θέατρο τῆς Ὁράγγης ἔδωκε καὶ πάλιν ἀφορμὴ ς' τὴν Γαλλικὴ κριτικὴ καὶ δημοσιογραφία γιὰ νὰ γραφοῦν μακρὰ καὶ σπουδαιότατα ἄρθρα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἑλλήνα ποιητῆ. Κι' ἂν ἡ α' ἱφιγένεια εἶταν ἓνας νέος θρίαμβος γιὰ τὸν Μωρεᾶς, καὶ γιὰ τὴν φτωχὴ Ἑλλάδα δὲν εἶταν λιγώτερος. Γιατὶ ὁ θρίαμβος τῶν ἀτόμων, εἶνε καὶ θρίαμβος τῶν ἐθνῶν, δὲν ἔχω καιρὸ τώρα νὰ τὸ ἐξετάσω. Εἶνε ἓνα ζήτημα πού βραδύτερο θ' ἀπασχολήσω τοὺς ἀναγνώστες τῆς «Κριτικῆς» πού ἀπλῶς τώρα θέλει νὰ δώσῃ μιὰ σύνοψη, τῶν ὅσα γράφηκαν ς' τὸν Γαλλικὸ τύπο, γιὰ τὴν α' ἱφιγένεια» τοῦ μεγαλειτέρου, ἀπὸ τοὺς συγχρόνους, ποιητῆ τῆς Γαλλίας.

Τὸ «Φιγκαρὼ» λίγες μέρες ἀκόμα πρὶν τὸ ἔργο παρασταθῇ ς' τὴν Ὁράγγη ἀπὸ τὸν Ἑταῖρο

τῆς Γαλλικῆς Κωμωδίας τὸν Σιλβαῖν καὶ τοὺς ἄλλους περίφημους συνάδελφους του, μᾶς ἔδωκε μὲ τὸν Μπουρντὸν μιὰ σκιαγραφία τοῦ ποιητῆ καὶ τοῦ ἔργου του γιὰ τὸ ὅποιο λέγει.

« Ἀνεγνώσατε τὰ τεμάχια ποὺ τὸ «Φιγκαρώ» ἐδημοσίεψε. Ἀπηλαύσατε τὸν χυμὸν αὐτοῦ τοῦ στίχου τοῦ φωτεινοῦ καὶ γεμάτου, τὴν ὁμορφιὰ αὐτῆς τῆς σοβαροῦς ποιήσεως, τῆς τρυφερῆς καὶ γιομίτης ἀπὸ περιπάθειας καὶ μελαγχολία καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἁρμονία ἀπλώνεται σ' τὸ ἔργο καθὼς ἕνας ὀλοφώτεινος μανδύας. Γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Μωρεῆς ξεφεύγοντας τὶς φιλολογικὰς κλίμακας προσφέρεται σ' τὸν ὄχλο, καὶ ὁ ὄχλος, πιστέψατέ το, θὰ τοῦ δώσῃ τὸ χρίσμα, γιὰτὶ οἱ ἀρετὲς τοῦ λόγου του, εἶνε ἀκριβῶς ἐκεῖνες ποὺ ἔκαμαν ἀθάνατα τὰ Γαλλικὰ γράμματα καὶ ἀπὸ τίς ὁποῖες ζῇ καὶ ἐξασφαλίζεται ἡ αἰωνία τέχνη ».

Ἵσπερ ἀπὸ λίγες μέρες τὸ ἔργο παραστάθηκε καὶ τὴν ἴδια βραδιά διάφορες ἐφημερίδες ἐλάβαιναν ἀπὸ τὴν Ὁράγγη τὰ τηλεγραφήματα τῶν ἀνταποκριτῶν τους. Τὸ τηλεγράφημα τοῦ «Χρόνου» εἶνε ἐξόχως χαρακτηριστικό. « Ἡ θριαμβευτικὴ ἐπιτυχία τῆς «Ἰφιγενείας» τοῦ Ζᾶν Μωρεῆς ἐπροκάλεσεν ἕναν ἀπερίγραφτο ἐνθουσιασμό ». Καὶ κατόπιν οἱ κριτικὲς ἤρχισαν. Ὁ ἴδιος «Χρόνος» σ' τὴν θεατρικὴ του ἐπιφυλλίδα γραμμμένη ἀπ' τὸν ἀντικαταστάτῃ τοῦ Λαρουμέ μέσα σὲ ἄλλα λόγια λέγει καὶ τοῦτα.

« Ὁ Μωρεῆς ἔστρεψε μιὰ μέρα τὰ βλέμματά του σ' τὴν «Ἰφιγένεια» ποὺ ἐνέπνευσε τόσους καὶ τόσους. Δὲν ἔδοκίμασε ν' ἀνανεώσῃ τὸ θέμα μὲ νέους συνδυασμοὺς ὅπως τὸ ἔκαμεν ὁ Ρακίνας ἀλλὰ μᾶς ἀναπαρέστησε σὲ ρέοντα καὶ πιστοὺς στίχους αὐτὴ τὴν εὐγενικὴ ἀπλότητα τῆς γλώττης, ποὺ εἶνε τὸ προνόμιο τῆς ὁραιότερης περιόδου τῆς ἀρχαιότητος.

Οἱ συλλογισμοὶ τοῦ Εὐριπίδου εἶνε ὁρατοὶ καὶ φυσικώτατοι. Γιὰ τὴν νεώτερη κριτικὴ φαίνονται πολὺ σχοινοτενεῖς, ἀποφθεγματικοὶ καὶ διδαχτικοί. Ἀλλ' ὁ κ. Ζᾶν Μωρεῆς ἐπενέβηκε νὰ τοὺς συντομίσῃ χωρὶς καὶ νὰ τοὺς στερήσῃ αὐτὸ τὸν χαριτωμένο στολισμό, ποὺ ἡ φαντασία τῶν Ἑλλήνων ἀρέσκονταν ν' ἀναμειγνύῃ μὲ τίς πιὸ σοβαρὰς καὶ σκοτεινὰς εἰκόνες. καὶ παρακάτω.

« Ἦτο ὁρατὸν ἡ ἀρχαία ἔμπνευσις νὰ περάσῃ μέσα ἀπὸ τὴν διάνοιαν ἐνὸς νεωτέρου Ἑλλήνου γιὰ τὸν ὅποιο ἦταν πιὸ πραγματοποιήσιμη ἢ ἐλπίδα νὰ ξαναῦρῃ αὐτὴ τὴν ἀλήθειαν τοῦ τόνου ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἴδια καταγωγή. Διότι ἡ ψυχολογία τοῦ Ἑλλήνου, ὅσο λίγο ἀκόμα κι ἂν ρέῃ σ' τίς φλέβες του τὸ αἷμα τῶν Σοφοκλήδων καὶ τῶν Πινδάρων, διετήρησε χαρακτηριστικὰ συγγενεῖας χτυπητὰ καὶ καταφανῆ, μ' ἐκεῖνα τῶν πρὸ παλαιῶν προγόνων του. Ὡς τὰ τραγούδια τῆς δημοτικῆς Μούσας, ὡς τ' ἀπλὰ κλέφτικα τραγούδια, βλέπει κανεὶς εἰκόνες καὶ ἐμπνεῦσες μιᾶς φυλῆς ἀνακαταμένης ἀναμφιβόλως μὲ ἄλλο αἷμα, μὰ ἡ ὁποία ἐπιμένει σ' τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ τοῦ ἰδεώδους. «Νὰ ζῇ κανεὶς ὅπως κι' οἱ ἀρχαῖοι καὶ σύμφωνα μὲ τὴν Ἑλληνικὴ φύσιν. Μὲ τὰ βαθιὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πατροπαράδοτα. Τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος, τὸ φῶς, καὶ τὴν γιομάτη νιότη καὶ εὐρωστιά ζωὴ, αὐτὰ τὰ θαυμάσια δράματα τοῦ Ἑλλήνου καὶ νὰ ἀναγνωρίζῃ κανεὶς τέτοια καὶ παρόμοια ὅπως τὰ ἐδοκίμαζεν ἡ ψυχὴ τῆς Ἰφιγενείας.

Καὶ ὁ κ. Ζᾶν Μωρεῆς χάριν αὐτῆς τῆς συγγενείας του εἶνε ὁ μόνος κατάλληλος νὰ γίνῃ ὁ ἄξιος διερμηνέας τῆς τραγῳδίας τοῦ Εὐριπίδου, ποὺ προτοῦ τὴν ἀναγνώσῃ ἢ ἀκούσῃ τὸ ἔργον του ἔλεγον τὰ ὁραιότερα λόγια. Ὁ κ. Σιλβαῖν ποὺ τὴν εἶχεν υἱοθετήσῃ γιὰ τὸ θέατρο τῆς Ὁράγγης εἶχε βασίσει γιὰ τὴν ἐπιτυχία της ἐλπίδες ἀπεριόριστες. Μᾶς ἔγραψε δύο ἢ τρεῖς ἐβδομάδες προτοῦ παρασταθῇ μ' ἕνα τόνο ἐνθουσιασμένης ἐμπιστοσύνης ποὺ σπρώχνει πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὴν ψυχὴ τῶν καλλιτεχνῶν καὶ συγκρατεῖ τίς πιὸ δυσκολότερες ἐπιχειρήσεις. Ἡ Ἰφιγένεια θὰ εἶνε ἕνα φιλολογικὸ γεγονός. » Καὶ μάλιστα ἔφτασε νὰ μᾶς εἴπῃ μὲ τὴν πίστην ποὺ τὸν ζωογονοῦσε. « Εἶνε μιὰ μετάφρασις ποὺ δὲν προδίδει καὶ σίχρ' ἐξωραΐζει ». Τὸ ἔργο, ἀπὸ καιρὸ πολὺ, ἀπολαμβάνει μιᾶς ἐκ τῶν προτέρων φήμης ποὺ ἀπὸ μίαν σπάνιαν τύχην δὲν λιγότεψε τὴν λαϊκὴν πεῖρα ποὺ σίχρ' εἶνε δυσάρεστη γιὰ τὰ ποῖα ἀπὸ πρῶτα ἐπαινούμενα ἔργα. Τοῦ ἀπέδωκαν ἀνεπιφύλακτ' τὸν τίτλον « τοῦ προτύπου » καὶ ἐξεθείζαν τόσο τὴν δύναμιν τοῦ πρωτοτύπου, τὰ ἁρμονικὰ

πρότερήματα της ακριβείας. Σχεδόν ε' την υπερβολή του απροσδόκητου επαίνου έκαμαν να βαδίσουν ζευγαρωτά ο Εϋριπίδης και ο σύγχρονος συγγραφέας καταγόμενος από την ίδια φυλή και δείχνοντας την συγγενεία του με τον ποιητή της Σαλαμίνας με ένα μακρυνό ξετύλιγμα. Για να μη νοθέψη το έργο μεταφέροντας αυτό από τους στίχους μιας γλώσσας ε' την άλλη και για να δείξη τον έαυτό του εύσυνείδητο και τεχνίτη ο ποιητής των Καντιλόν, έδειχθηκε σχετικώς μετροφόρος: Και πρέπει να τον εύγνωμονούμε για το ώραίο του αυτό αίσθημα, που τον αφήνει, αυτόν, τον Ζάν Μωρεάς, μακριά από κάθε ζηλοτυπία για τον Εϋριπίδη. Είνε πολύ τουτο κι' ο 'Ρακίνας γι' αυτό κα'τι θα είχε να διεκδικήση».

Ο Καμιλ-Λε-Σέν ε' το «Από Ημέρας σε Ημέραν» ε' τον «Αΐωνα» θεωρεί το πρόσωπον της Ίφιγενείας εν τή τραγωδία πολύ υπέρτερο από εκείνο του 'Ρακίνα που κατέστρεψε την έθνική ήρωίδα κάμνοντάς την μια «άξιοθρήνητη πριγκήπισσα» κατ'αστρέφοντας έτσι την έξοχη ήθικη του Έλληνικού δράματος. Ένω ή Ίφιγένεια του Εϋριπίδη-Μωρεάς δεν είνε μια κλαίουσα χριστιανή αλλά μια ήρωική είδωλολάτρισσα. Παρηγορεί την Κλυταιμνήστρα. Συγχωρεί τον 'Αγαμέμνονα και ένθουσιάζεται ε' την σκέψη ή το αποτέλεσμα της θυσίας της. Έπικαλείται το τραγικόν θέαμα της καταστροφής της Τροίας και προχωρεί για το θυσιαστήριο σαν σε μια αποθέωση. Η Ίφιγένεια του 'Ρακίνα είνε ένα έλεγείο, εκείνη του Εϋριπίδη ένας έθνικος ύμνος. Ο Ζάν Μωρεάς τοποθετούμενος μεταξύ των δύο θέτει τα πράγματα ε' το σημείο τους και μ'ας προσφέρει ένα πολύ ζωηρότερο ένδιαφέρο, τ' ό,τι μετέφρασε λυρικώτατα τα κυριώτερα μέρη του πρωτοτύπου».

Ο ένθουσιασμός του κ. Ανδρέα Γκωσέ ε' τον «Ηλιο» είνε ακράτητος. Ο κριτικός δεν πήγε ε' την Οράγγη αλλά εδιάβασε τα χειρόγραφα και τρέχει ε' το σπίτι του ποιητή που κοιτονταν άρρωστος από την άσπλαχνη άρρώστια που τον βασανίζει. Και «μόνος, όλόμονος ένω το μεγαλοφυές πνεύμα του Εϋριπίδη έπλανάτο επάνω από τους θεατάς, αυτός μέσα ε' το κομψό οίκημά του,

Il écoutait les coups de son grand coeur sonore Sombre et dépareillé.

Και ο κ. Γκωσέ μ'ας δίνει μι' θαυμάσια σκιαγραφία του ποιητή «Πρέπει — λέγει — να σ'ας όμιλήσω για την φυσιογνωμία των ποιητών; Ναι, γιατί το πρόσωπό των επίσης όμιλεί ε' τις ψυχές μας. Λοιπόν, μέσα ε' τα μαύρα μάτια του κ. Ζάν Μωρεάς βρίσκεται όλο το φώς του Έλληνικού ουρανού. Τα χαρακτηριστικά του είνε τραχέα και υπερήφανα με μι'ά χάρη που κυματίζει επάνω τους, που τα γλυκαίνει. Αγαπώ επίσης την αντίθεση της νεανικής μαυρίλας του μουστακιού του και τους βοστρύχους της χιονισμένης κόμης του. Όμιλεί με μι'ά βαθιά και γλυκυτάτη φωνή. Και έπειδή τον ίκέτευα να μου δώση την αυτοβιογραφία του — μέχρι της Ίφιγενείας, αγαπητέ μου διδάσκαλε — ο Ζάν Μωρεάς απλούστατος μου διηγήθηκε πώς «Περιπατής Προσκυνητής» του Παρνασσού, παρατήρησε μι'ά μέρα ότι ή νέα πορφύρα των Συμβολιστών ήτο γεμάτη από τρύπες και πώς ακολουθώντας τον ένδοξο δρόμο της ιστορίας της φιλολογίας μας σήμερα όπαδός του Ρονσάρ, αύριο θαυμαστής του Ρενιέ, λάτρης του Μαλέρμπ, έπειτα του Λαφονταίν έφτασέν επί τέλους ε' τον αιώνιο αυτό νασμός, ε' την κλασική αυτή νύκτη όπου ο 'Ρακίνας σκυμένος ήπιε με μεγάλες ρουφηξίες. — Σ' αυτή την πηγή — κηρύσσει ο Μωρεάς όρθιος, πρέπει να ξαναστρέψουμε. Όλες αυτές οι κρίσεις της φιλολογικής ιστορίας θα περάσουν. Μόνη ή κλασική όμορφιά μένει πάντα, ένω οι άλλες είνε εφήμερες.

Και όταν ο κ. Γκωσέ τον έρωτά αν, ή κλασική Αναγέννηση, που ο Ζάν Καρέρ ε' ένα του έξοχο άρθρο για το έργο του Μωρεάς ανήγγελλε, είνε κατορθωτή άραγε, κι αν ή ζωντανή σύνθεση του νέου Γαλλικού πνεύματος μ' εκείνο της Ελλάδος δεν είνε μι'ά εξαίρεση για τον ποι-

ητῇ τῆς «Ίφιγενείας» καὶ τῶν «Στροφῶν» μία θαυμαστὴ ἀνάστασις, ποὺ ἀφήνει λίγες ἐλπίδες γιὰ τοὺς ἄλλους ποιητὰς τῆς παρακμῆς, ὁ Μωρεᾶς ἀπήντησε πῶς αὐτὴ ἡ Ἀναγέννησις εἶνε ἀναγκαιοτάτη καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ γίνη. Καὶ ὁ κριτικὸς μᾶς λέγει καὶ τοῦτα τὰ λόγια ἀκόμη παρμένα ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ χεῖλη τοῦ ποιητῆ. — Μὴ πιστεύετε ὅτι ἡ τέχνη μου εἶνε ὅπως πολλοὶ τὸ ἀξιοῦν, μιὰ τέχνη σοφὰ ὑπολογισμένη, ἓνα πρίσμα σοφὸ ποὺ περνᾷ εἰς τὰ νεώτερά μας μάτια τὸ ξανθὸ φῶς τῆς Ἑλλάδος, Ποτὲ δὲν ἐφήρμωσα ἀλλὰ πάντα ἐπάλαμψα καὶ ἴσως κάπου νὰ ἐνίκησα τὸν Εὐριπίδην ἀκριβῶς διότι εἶδα καὶ αἰσθάνθηκα ὅχι ὅπως ἓνας Ἕλληνας, ἀλλ' ἀπλούστατα ὅπως ἓνας ἄνθρωπος».

Σ' τὸ «Ζῆλ Μπλάς» ὁ πολὺς Ζᾶν Καρὲρ εἶνε τοῦ ἄρθρου ἐπιγραφόμενος ὁ «Ζᾶν Μωρεᾶς καὶ ἡ Κλασικὴ Ἀναγέννησις» δὲν εἶνε λιγότερο ἐνθουσιασμένος. «Αἰσθάνομαι — λέγει — σήμερα μιὰ ἀληθινὴ καὶ τέλεια εὐχαρίστησις νὰ χειροκροτήσω τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ποιητῆ Ζᾶν Μωρεᾶς καὶ νὰ χαιρετήσω τὴν ἐμφάνισιν τῆς «Ίφιγενείας» εἰς τὸ θέατρο τῆς Ὁράγγης ὡς ἓνα ἀληθινὸ γεγονός εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας. Ὁ Ζᾶν Μωρεᾶς ἔχει δικαιώματα εἰς τὴν πρώτη θέσιν ἀνάμεσα εἰς ἐκείνους ποὺ συνετέλεσαν νὰ ξαναφέρουν τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ Γαλλικὸ πνεῦμα, εἰς τὴν ἐνδοξὴν ἀρχὴν του. Κι' ἂν αὐτὴ τὴν στιγμήν εἴμεθα βέβαιοι ὅτι τὸ καθαρὸ καὶ εὐρῶστο γλωσσικὸ μας ἰδίωμα ξαναπαίρνει τὴν φωτεινὴν του ἀποστολὴν μέσα εἰς τὸν κόσμον, ἂν τὸ ἑλληνορωμαϊκὸ πνεῦμα ἢ Κλασικὸ, ξαναχάμψει καὶ πάλι μέσα εἰς τὰ φιλολογικὰ προϊόντα τῆς Γαλλίας, χωριστοῦμε τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῆς τῆς εὐτυχισμένης ἐπιστροφῆς, εἰς τὸ παράδειγμα καὶ εἰς τὰ ἔργα ποῦ, ὁ πρῶτος κι' ὁ ἄλλος μεγάλο θᾶρος, μᾶς ἔδωκεν ὁ ποιητὴς τῶν «Στροφῶν» καὶ τῆς «Ίφιγενείας».

Καὶ σιγὰ-σιγὰ ὁ κ. Καρὲρ μᾶς ξεδιπλώνει τὴν φιλολογικὴ σταδιοδρομίαν τοῦ ποιητῆ τῶν «Καντιλὲν» καὶ τοῦ «Περπαθοῦς Προσκυνητοῦ» μᾶς λέγει μὲ πόσον θᾶρος ὁ Ζᾶν Μωρεᾶς ἐπάλαψε τὴν στιγμήν ποὺ ἡτοῦνδοξος συμβολιστής, ἐναντίον ὅλων, γιὰ νὰ στρέψῃ εἰς τὸ μεγαλεῖο τῆς φωτεινῆς τέχνης ἀφίνοντας πίσω του ὅλους ἐκείνους ποὺ ἐπάνω εἰς τὴν δικὴν του πλάτανον εἶχον στηριξῆ τὴν νέα συμβολικὴ τους τέχνην.

Μὰ ὅση εὐχαρίστησις κι' ἂν μοῦ κἀν νὰ μεταφέρω ὁλόκληρον τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Καρὲρ τόσο ὁ χῶρος μοῦ λείπει καὶ θὰ περιορισθῶ μόνον εἰς τὰ τελευταῖα λόγια ποὺ τελειώνει τὸ διστάλον ἄρθρον. «Αὐτὸ ποὺ συμβαίνει εἰς τὰ γαλλικὰ γράμματα — λέγει — εἶνε πολὺ περίεργον. Ὁ ποιητὴς τῆς «Ίφιγενείας» ποὺ τοῦ χωριστοῦμε τὴν σημερινὴν γιορτὴν εἶνε Ἕλληνας. Τὸ ἴδιο εἶναι τώρα καμμιά ἑκατοστὴ χρόνια, ὅταν ἡ φιλολογία μας νευριασμένη ἐφαίνονταν ἑτοιμὴ νὰ χαθῇ μέσα εἰς τὰ χέρια τῶν μαθητῶν τοῦ Ντελil, ἐκείνος ποὺ ἔδωκε εἰς τὴν γλῶσσαν μας εὐρρωστιά καὶ φῶς, γιὰ τὴν τῆς Ἑλλάδος, ἦταν ὁ Ἀντρέας Σενιέ. Καὶ μὲ τὸν Μιστράλ τὸ ἴδιο, ποῦ, σὰν ἀπόγονος τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἥλιο καὶ τὴν γαλήνην μᾶς ξανάφερε εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Γαλλορωμαϊκῶν φυλῶν. Θὰ μπορούσε λοιπὸν νὰ εἰπῇ κανεὶς πῶς ἡ Ἑλλάδα ἀγρυπνᾷ πάντα ἐπάνω εἰς τὴν κόρη της τὴν Γαλλίαν, καί, ὅταν νομίζῃ ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς φυλῆς μας πάει νὰ σβύσῃ, ἡ ἀθάνατη μάμμη μᾶς στέλνει καὶ ἀπὸ ἓναν ἄγγελον».

Σ' τὸν ἴδιον τόπον πάλιν ὁ Ζοῦλ Μπουᾶ ὁμιλεῖ εἰς τὸ «Ζῆλ Μπλάς» γιὰ τὴν «Ίφιγένειαν» τοῦ ποιητῆ. Εὐρίσκει πῶς ὁ Μωρεᾶς ἀντεμετώπισε μ' αὐτὴν χωρὶς φόβον τὸν Ῥακίνα καὶ πῶς ἐκαθάρισε πολὺ τὸν γέροντα-Εὐριπίδην ποὺ ἀγαποῦσε λιγῶς καὶ τίς φλυαρίες.

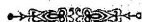
Σ' τὴν «Ἐφημερίδα τῶν συζητήσεων» ὁ Μισσέλ Δε-Πορτο-Πίς ἀκράτητος ὁμολογεῖ πᾶς καὶ ὁ Σατωβριάνδος καὶ οἱ κριτικοὶ σὰν τὸν Ταῖν καὶ τὸν Σλέγελ κατηγοροῦσαν τὸν Ῥακίνα γιὰ τὴν «Ίφιγένειαν» του, καὶ ποῦ τώρα ὁ Μωρεᾶς ἦλθε ν' ἀναστήσῃ τὸσον ἀρμονικὰ, κι' ὅτι ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ παρελθόντος ὁ Εὐριπίδης, πρέπει ν' ἀπευθύνῃ ἓνα χαμόγελο γιομάτο ἀπὸ εὐγνωμοσύνη εἰς τὸν συνάδελφόν του, εἰς τὸν γνήσιον αὐτὸν Ἕλληνα, τὸν διανοητικόν του ἀπόγονον, ποὺ μετα-

μορφώνοντας μὲ σεβασμὸ τὸ ἔργο του, τοῦ πρόσφερε εἰς τὸ ὄνομα αὐτῆς τῆς «Ἰφιγένειας» μία τελευταία ἀκόμα νίκη.

Σ' τὸν «Γαλάττη» ὁ κ. Φαβερὸλ λαμβάνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν «Ἰφιγένεια» μᾶς λέγει πῶς ὁ Μωρεῆς ἀπὸ κάποια κληρονομικότητα ἔφερε μέσα εἰς τὸ αἷμα του τὴν νοσταλγία τῶν μεγάλων πραγμάτων. Μᾶς διηγείται μ' ἐξοχὴ γαλλικὴ χάρι τὴν καταγωγὴ τοῦ ποιητῆ καὶ τίς πρῶτες φιλολογικὲς του μάχες ὅπου εἰς τοὺς συμβολικοὺς κύκλους τὸν θεωροῦσαν γιὰ βασιλεῖα του, αὐτοὺς τοὺς κύκλους ποὺ κατόπι σὰν σωστὲς ἡμίθεος συνέτριψε μὲ τίς χορδὰς τῆς λύρας του καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματός του.

Μία σωρεία ἀκόμα ἐφημερίδων διιλοῦν, ἀλλὰ πρέπει νὰ σταματήσω. Ὁ χώρος τῆς «Κριτικῆς» δὲν μοῦ τὸ ἐπιτρέπει νὰ προχωρήσω καὶ ἄφησα τὴν πλῆξιν εἰς τὴν μέση. Ἀλλὰ καὶ μ' αὐτὰ μποροῦν, πιστεύω, οἱ ἀναγνώστες τῆς «Κριτικῆς» νὰ λάβουν μία ἰδέαν γιὰ τὴν μέγαλον μας ποιητὴ ποὺ μέσα εἰς τὸ Παρίσι κατέστησε σεβαστὸ καὶ τρισέβδοτον τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος.

Κηφισδός

Ο ΒΑΓΝΕΡ ΚΡΙΝΟΜΕΝΟΣ

Ὁ κ. Ν. Ἐπισκοπόπουλος ἔκαμε τελευταίως μίαν σπουδαιότατην ἀνακάλυψιν, ἡ ὁποία θὰ ἀναστατώσῃ, εἴμεθα βέβαιοι, τοὺς καλλιτεχνικοὺς κύκλους τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου. Εἰς ἓνα χρονόγραφμά του ἐμπνευσθὲν ἀπὸ τὰς ἐν Γερμανίᾳ ἐορτὰς διὰ τὸν Βάγνερ, παρουσιάζει τὸν συνθέτην τῆς Τετραλογίας ὡς πνευματικὸν ἀπόγονον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλοφυΐα ἐγονιμοποιήθη ἀπὸ σπέρμα ἐλληνικόν, τὸν ὀνομάζει δὲ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνα ζητήσαντα τὴν ἀναβίωσιν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος εἰς τὴν τέχνην τοῦ Θεάτρου. Τὸ τοιοῦτον οὐδέποτε καὶ παρ' οὐδενὸς ποτὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλέχθη, ἡ δὲ μέγαλη καὶ νέα ἰδέα, ριφθεῖσα ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Νέου Ἀστεως» ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ Ἀσματος Ἀσμάτων, εἶνε φυσικὸν ὅτι θὰ καταπολεμηθῇ πολὺ ὑπὸ τῶν Βάγνεριστῶν πρὶν ἢ γίνη δεκτὴ. Διότι ὅλος ὁ μουσικὸς κόσμος, ἕως τῶρα, ὁ εἰδικῶς μελετήσας τὸν Βάγνερ, εἶχε δυστυχῶς σχηματίσει ὅλως διόλου ἀντίθετον ἰδέαν ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ κ. Ἐπισκοπόπουλος, δι' ὅσον ἀφορᾷ τὸ πνεῦμα τῆς τέχνης του καὶ τὰς βλέψεις του. Ἐθεώρει τὸν μέγαν μουσουργόν ὡς Σοπερχαουριστήν, παραδεχόμενον τὴν μουσικὴν ὡς τὴν μόνην δυνατὴν ἐρμηνεύτριαν τῶν πέραν τῆς αἰσθήσεώς μας αἰτίων, τὸν ἔκρινεν ὡς ἀγωνισθέντα νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὴν καὶ νὰ τὴν περιορίσῃ εἰς ἓνα ὑπερφυσικὸν ὀρίζοντα, ὅπου ἄλλοι νόμοι πνευματικοὶ καὶ ἄλλοι ψυχολογικοὶ εἰρμοὶ κυριαρχοῦν. Καὶ μὴ τὴν ἀλήθειαν, — θὰ σκεφθοῦν οἱ ἀντίθετοι εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ κ. Ἐπισκοποπούλου — ποία συγγένεια ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ μεταξύ τοῦ πνεύματος τῆς Τετραλογίας καὶ ἐκείνου ποῦ διέπει τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν Τραγωδίαν, ὅπου ἡ ὁδὸν καὶ ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς, ἐκφραζόμενα ὑπὸ τὴν μορφήν τέχνης ὑπερόχου, παρήλαυνον μὲ τὰς φυσικωτέρας, διαυγεστέρας, φωτεινοτέρας καὶ αἰσθητοτέρας γραμμὰς, εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, ψυχὴν, ὅπου, ὑπερέντασις παθῶν καὶ αἰσθημάτων οὐδέποτε ἐτάρασεν εἰς τὴν μορφήν τὰς γραμμὰς τῆς συμμετρίας καὶ τῆς γαλήνης, τῶν ὁποίων τὴν δύναμιν τῆς αἰσθήσεως κρύπτει βαθέως καὶ σταθερῶς διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἡ ψυχὴ, ὡς μίαν ἀνάγκην τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν εἰς αὐτὴν αἰῶνιοι καὶ κανονικοὶ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως νόμοι. Ὁ Βάγνερ, διὰ τῆς Τετραλογίας του, φεύγει ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς φύσεως καὶ τῆς πραγματικότητος, ἀπὸ τὰ ὅρια δηλαδὴ τοῦ ἀνθρωπίνως αἰσθητοῦ. Ἡ ἀπειρος μελωδία του, τὸ ἀσύμμετρον τῶν ρυθμῶν του καὶ τῶν μελωδιῶν του, διὰ τὴν